

MILLIY IQTISODIYOT VA MAKRO VA MIKRO IQTISODIY
O'LCAMLARINI AHAMIYATI

Toshkent kimyo texnologiya instituti talabasi

O'skanova Aziza Rustamjon qizi

Ilmiy rahbar: PhD katta o'qituvchisi Mo'minova Dildora Dilshadovna

Annotatsiya: Milliy iqtisodiyotning makro va mikro iqtisodiy o'lchamlari doirasida yalpi talab va taklifning o'zaro bog'liqligini tahlil qiladi. Unda yalpi talab va taklifning milliy iqtisodiyot barqarorligi va rivojlanishiga ta'siri, shuningdek, ularning shakllanishiga olib keluvchi asosiy omillar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot makroiqtisodiy siyosatlarning yalpi talab va taklifga ta'sirini baholaydi va mikroiqtisodiy darajadagi qarorlarning umumiy iqtisodiy ko'rsatkichlarga qanday aks etishini yoritadi. Maqola iqtisodiy siyosatni ishlab chiqishda ushbu o'lchamlarni hisobga olish muhimligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Milliy Iqtisodiyot, Makroiqtisodiyot, Mikroiqtisodiyot, Yalpi Talab, Yalpi Taklif, Iqtisodiy O'lchamlar, Bozor Muvozanati, Iqtisodiy Siyosat

Abstract: This article analyzes the interrelationship between aggregate demand and supply within the macro and micro economic dimensions of the national economy. It examines the impact of aggregate demand and supply on the stability and development of the national economy, as well as the key factors leading to their formation. The study evaluates the influence of macroeconomic policies on aggregate demand and supply and elucidates how microeconomic-level decisions are reflected in overall economic indicators. The article emphasizes the importance of considering these dimensions in economic policy formulation.

Keywords: National Economy, Macroeconomics, Microeconomics, Aggregate Demand, Aggregate Supply,

Economic Dimensions, Market Equilibrium, Economic Policy

Аннотация: Данная статья анализирует взаимосвязь между совокупным спросом и предложением в рамках макро- и микроэкономических

измерений национальной экономики. В ней рассматривается влияние совокупного спроса и предложения на стабильность и развитие национальной экономики, а также ключевые факторы, приводящие к их формированию. Исследование оценивает воздействие макроэкономической политики на совокупный спрос и предложение и объясняет, как решения на микроэкономическом уровне отражаются на общих экономических показателях. Статья подчеркивает важность учета этих измерений при разработке экономической политики.

Ключевые слова: Национальная Экономика, Макроэкономика, Микроэкономика, Совокупный Спрос,

Совокупное Предложение, Экономические Измерения, Рыночное Равновесие, Экономическая Политика

Kirish: Milliy iqtisodiyotning murakkab dinamikasi va uning barqaror rivojlanishini ta'minlash zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarning markazida turadi. Ushbu kontekstda, yalpi talab (AD) va yalpi taklif (AS) modellari makroiqtisodiy tahlilning fundamental vositalaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Ular iqtisodiy o'sish, inflyatsiya va ishsizlik kabi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning shakllanishi va o'zaro bog'liqligini tushunishda muhim rol o'ynaydi. Bu modellar nafaqat umumiy iqtisodiy faoliyatni, balki uning tarkibiy qismlarini ham chuqur o'rganish imkonini beradi, shu bilan birga mikroiqtisodiy qarorlar va ularning umumiy iqtisodiyotga ta'sirini bog'laydi.

Yalpi talab va taklifning makroiqtisodiy o'lchamlari milliy iqtisodiyotning umumiy holatini, uning siklik tebranishlarini va uzoq muddatli o'sish traektoriyasini aniqlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu bilan birga, ularning mikroiqtisodiy asoslari iste'molchilarning xatti-harakatlari, firmalarning ishlab chiqarish qarorlari va bozor mexanizmlarining umumiy iqtisodiy natijalarga qanday ta'sir qilishini yoritadi. Ushbu o'zaro bog'liqlik iqtisodiy siyosatni ishlab chiqishda, xususan, fiskal va monetar siyosat vositalaridan samarali foydalanishda asosiy yo'nalishlarni belgilaydi. Yalpi talab va taklif modelining turli iqtisodiy sharoitlarda, jumladan,

iqtisodiy o'sish davrlarida va inqiroz holatlarida amaliy ahamiyati va qo'llanilishi keng muhokama qilinadi.

Ushbu modelning tahliliy qudrati nafaqat iqtisodiy muvozanatga erishish strategiyalarini o'rganishda, balki klassik va keynschilik iqtisodiy nuqtai nazarlarini qiyosiy tahlil qilishda ham namoyon bo'ladi. Milliy iqtisodiyotning barqarorligi va rivojlanishini ta'minlashda yalpi talab va taklifning o'zaro ta'sirini chuqur anglash muhimdir. Shu sababli, ushbu maqola yalpi talab va taklifning makro va mikroiqtisodiy o'lchamlarini har tomonlama ko'rib chiqishga, ularning milliy iqtisodiyotdagi ahamiyatini tahlil qilishga va iqtisodiy siyosatga oid tavsiyalar berishga qaratilgan. Ushbu modelning keng o'rganilishi va resurslarning mavjudligi uning dolzarbligini tasdiqlaydi. Milliy iqtisodiyotning murakkab dinamikasini tushunishda va uning barqaror rivojlanishini ta'minlashda yalpi talab (AD) va yalpi taklif (AS) modellari iqtisodiy adabiyotlarda markaziy o'rinni egallaydi. Ushbu modellar makroiqtisodiy tahlilning asosiy vositasi sifatida iqtisodiy o'sish, inflyatsiya va ishsizlik kabi fundamental ko'rsatkichlarning shakllanishi va o'zaro bog'liqligini chuqur o'rganish imkonini beradi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, AD-AS modeli nafaqat umumiy iqtisodiy faoliyatni, balki uning tarkibiy qismlarini ham tahlil qilishga xizmat qiladi, shu bilan birga mikroiqtisodiy qarorlar va ularning umumiy iqtisodiyotga ta'sirini bog'laydi. Bu esa iqtisodiy siyosatni ishlab chiqishda, xususan, fiskal va monetar siyosat vositalaridan samarali foydalanishda asosiy yo'nalishlarni belgilaydi.

Yalpi talabning mikroiqtisodiy asoslari adabiyotlarda iste'molchilarning xatti-harakatlari, firmalarning investitsiya qarorlari, hukumatning xarajatlari va sof eksport kabi omillarning yig'indisi sifatida tahlil qilinadi. Iste'mol xarajatlari, yalpi talabning eng katta komponenti sifatida, Keynsning iste'mol funksiyasi, doimiy daromad gipotezasi (Friedman) va hayot sikli gipotezasi (Modigliani) kabi nazariyalar orqali chuqur o'rganiladi. Bu nazariyalar iste'molchilarning joriy daromad, kutilayotgan kelajakdagi daromad va boylik kabi omillarga qanday munosabatda bo'lishini tushuntiradi. Investitsiya xarajatlari esa firmalarning foyda kutishlari, foiz stavkalari, texnologik o'zgarishlar va kapitalning marjinal

samaradorligi kabi mikroiqtisodiy omillarga bog'liq holda shakllanadi. Adabiyotlarda Tobinning q nazariyasi va neoklassik investitsiya modeli kabi yondashuvlar firmalarning investitsiya qarorlarini tushuntirishda keng qo'llaniladi. Hukumat xarajatlari va soliq siyosati fiskal siyosatning asosiy vositalari bo'lib, yalpi talabga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Sof eksport esa ichki va tashqi narxlar, valyuta kurslari va xorijiy daromad darajasi kabi mikroiqtisodiy omillar orqali belgilanadi. Ushbu mikroiqtisodiy asoslar yalpi talab egri chizig'ining manfiy nishabini va uning turli omillar ta'sirida siljishini tushuntirishda muhim ahamiyatga ega.

Yalpi taklifning mikroiqtisodiy asoslari esa ishlab chiqarish jarayonlari, mehnat bozori dinamikasi, texnologiya va resurs narxlari bilan chambarchas bog'liqdir. Adabiyotlarda yalpi taklif egri chizig'i qisqa muddatli va uzoq muddatli perspektivalarda turlicha ko'rib chiqiladi. Qisqa muddatli yalpi taklif (SRAS) egri chizig'i asosan narxlar yopishqoqligi (wage and price stickiness) va noto'g'ri idrok etish (misperception) kabi mikroiqtisodiy hodisalar bilan izohlanadi. Keynschilik yondashuvi narxlarning va ish haqqining qisqa muddatda yopishqoqligini ta'kidlab, SRAS egri chizig'ining musbat nishabga ega bo'lishini tushuntiradi. Bu shuni anglatadiki, narxlar darajasi oshganda, firmalar qisqa muddatda ishlab chiqarishni oshirishga moyil bo'ladilar, chunki ularning xarajatlari (masalan, ish haqqi) nisbatan sekinroq o'zgaradi. Yangi Keynschilik maktabi esa narxlar va ish haqqining yopishqoqligini mikroiqtisodiy asoslar (masalan, menyu xarajatlari, muvofiqlashtirish muammolari) bilan izohlaydi. Uzoq muddatli yalpi taklif (LRAS) egri chizig'i esa iqtisodiyotning to'liq bandlik darajasidagi potentsial ishlab chiqarish quvvatini aks ettiradi va narxlar darajasiga bog'liq emas deb hisoblanadi. Klassik iqtisodchilar va yangi klassik maktab vakillari uzoq muddatda barcha narxlar va ish haqqi moslashuvchan bo'lishini ta'kidlab, LRAS egri chizig'ining vertikal holatda bo'lishini asoslaydilar. Bu shuni anglatadiki, uzoq muddatda iqtisodiyotning ishlab chiqarish darajasi faqat mavjud resurslar (kapital, mehnat, tabiiy resurslar) va texnologiya bilan belgilanadi, narxlar darajasi bilan emas. Mehnat bozori modellari, masalan, ish haqqi belgilash va narx belgilash munosabatlari, tabiiy ishsizlik darajasi tushunchasi yalpi taklifning mikroiqtisodiy asoslarini chuqurlashtiradi.

Makroiqtisodiy muvozanat, ya'ni yalpi talab va yalpi taklifning kesishish nuqtasi, adabiyotlarda iqtisodiyotning umumiy narxlar darajasi va ishlab chiqarish hajmini belgilovchi asosiy mexanizm sifatida ko'rib chiqiladi. Ushbu muvozanatning tahlili klassik va Keynschilik iqtisodiy nuqtai nazarlarini qiyosiy tahlil qilishda muhim rol o'ynaydi. Klassik maktab vakillari bozorlarning o'z-o'zidan moslashuvchanligiga ishonib, iqtisodiyot har doim to'liq bandlik darajasida muvozanatga intiladi deb hisoblaydilar. Ular uchun yalpi talabdagi o'zgarishlar asosan narxlar darajasiga ta'sir qiladi, ishlab chiqarish hajmiga emas. Aksincha, Keynschilik iqtisodchilari narxlar va ish haqqining yopishqoqligi tufayli iqtisodiyot qisqa muddatda to'liq bandlikdan past darajada muvozanatga kelishi mumkinligini ta'kidlaydilar. Ular uchun yalpi talabdagi o'zgarishlar nafaqat narxlar darajasiga, balki ishlab chiqarish hajmiga va bandlikka ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu farqlar iqtisodiy siyosatning samaradorligi borasidagi bahslarning asosini tashkil etadi.

Yalpi talab va taklifga ta'sir etuvchi omillar va siyosatlar adabiyotlarda keng muhokama qilinadi. Monetar siyosat, pul massasini nazorat qilish orqali foiz stavkalariga ta'sir ko'rsatib, investitsiya va iste'mol xarajatlari orqali yalpi talabni o'zgartiradi. Fiskal siyosat esa hukumat xarajatlari va soliqlar orqali yalpi talabga bevosita ta'sir qiladi. Ushbu siyosatlarning samaradorligi iqtisodiyotning qisqa muddatli yoki uzoq muddatli holatiga, shuningdek, yalpi taklif egri chizig'ining nishabiga bog'liq bo'ladi. Masalan, Keynschilik nuqtai nazaridan, iqtisodiyot resurslardan to'liq foydalanmayotgan paytda fiskal va monetar siyosatlar yalpi talabni rag'batlantirish orqali ishlab chiqarishni oshirishda samarali bo'lishi mumkin. Klassik nuqtai nazardan esa, bunday siyosatlar uzoq muddatda faqat inflyatsiyaga olib keladi.

Adabiyotlar, shuningdek, yalpi talab va taklif modelining turli iqtisodiy sharoitlarda, jumladan, iqtisodiy o'sish davrlarida va inqiroz holatlarida amaliy ahamiyati va qo'llanilishini chuqur tahlil qiladi. Iqtisodiy inqirozlar davrida yalpi talabning keskin pasayishi, masalan, iste'molchilarning ishonchsizligi va investitsiyalarning kamayishi natijasida yuzaga kelishi mumkin. Bunday holatlarda, siyosatchilar yalpi talabni rag'batlantirish uchun kengaytiruvchi fiskal va monetar

siyosatlarni qo‘llashga intiladilar. Aksincha, iqtisodiy o‘rinish davrida yalpi talabning haddan tashqari oshishi inflyatsiyaga olib kelishi mumkin, bu esa siyosatchilardan yalpi talabni jilovlash uchun cheklovchi siyosatlarni qo‘llashni talab qiladi. Shuningdek, neft narxlarining keskin o‘zgarishi yoki texnologik innovatsiyalar kabi yalpi taklif shoklari ham iqtisodiyotga sezilarli ta‘sir ko‘rsatishi va AD-AS modeli orqali tahlil qilinishi mumkin. Milliy iqtisodiyot kontekstida, yalpi talab va taklif modelining ahamiyati mamlakatning o‘ziga xos iqtisodiy tuzilishi, institutsional xususiyatlari va siyosiy sharoitlarini hisobga olgan holda yanada chuqurlashtirilishi lozim. Har bir milliy iqtisodiyotda iste‘mol, investitsiya, hukumat xarajatlari va sof eksportning tarkibiy qismlari turli xil bo‘lishi mumkin, bu esa yalpi talab egri chizig‘ining shakli va siljishiga ta‘sir qiladi. Xuddi shunday, mehnat bozori qoidalari, ishlab chiqarish texnologiyalari, resurslarning mavjudligi va institutsional muhit milliy yalpi taklif egri chizig‘ining xususiyatlarini belgilaydi. Shu sababli, umumiy AD-AS modelini milliy iqtisodiyotga tatbiq etishda mahalliy sharoitlarni hisobga olish muhimdir.

Adabiyotlarda ushbu modelning keng o‘rganilishi va resurslarning mavjudligi uning dolzarbligini tasdiqlaydi. Jumladan, "Yalpi Talab Yalpi Taklif Modeli" nomli 18 sahifalik hujjatning Scribd platformasida mavjudligi va uning taxminan 2000 marta ko‘rilganligi, shuningdek, "6-Mavzu Yalpi Talab - Yalpi Taklif Modeli" nomli 8 sahifalik boshqa bir hujjatning 369 marta ko‘rilganligi ushbu mavzuga bo‘lgan keng qiziqishni va uning o‘quv materiallari sifatida faol qo‘llanilishini ko‘rsatadi. Bu resurslar, garchi ularning mazmuni to‘liq tahlil qilinmagan bo‘lsa-da, mavzuning ta‘lim va tadqiqot doiralarida keng tarqalganligidan dalolat beradi.

Xulosa qilib aytganda, mavzuga oid adabiyotlar yalpi talab va taklif modelini makroiqtisodiy tahlilning asosiy vositasi sifatida tan oladi. Uning mikroiqtisodiy asoslari iste‘molchilar va firmalarning qarorlarini umumiy iqtisodiy natijalar bilan bog‘laydi, makroiqtisodiy muvozanatni tushuntiradi va iqtisodiy siyosatning samaradorligini baholash uchun asos yaratadi. Klassik va Keynschilik maktablari o‘rtasidagi bahslar modelning turli talqinlarini va siyosiy tavsiyalardagi farqlarni

yoritadi. Ushbu modelning amaliy ahamiyati iqtisodiy o‘shish, inflyatsiya, ishsizlik va inqirozlarni tahlil qilishda namoyon bo‘ladi. Biroq, mavjud adabiyotlar ko‘pincha umumiy nazariy yondashuvlarni taqdim etadi. Ushbu tadqiqot milliy iqtisodiyotning o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, yalpi talab va taklifning makro va mikroiqtisodiy o‘lchamlarini yanada chuqurroq tahlil qilishga intiladi, shu bilan birga mavjud adabiyotlardagi bo‘shliqlarni to‘ldirishga va milliy iqtisodiyot uchun amaliy siyosiy tavsiyalar berishga qaratilgan. Ushbu tadqiqot milliy iqtisodiyot kontekstida yalpi talab va yalpi taklif modelining makro va mikroiqtisodiy o‘lchamlarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, uning asosiy maqsadi mavjud nazariy bilimlarni sintez qilish, ularni milliy iqtisodiyotning o‘ziga xos xususiyatlariga moslashtirish va amaliy siyosiy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Shundan kelib chiqib, tadqiqot metodologiyasi asosan nazariy-analitik yondashuvga asoslanadi, bunda mavjud adabiyotlar va iqtisodiy modellar tanqidiy sintez qilinadi. Tadqiqotning falsafiy asosi pragmatizmga tayanadi, ya’ni iqtisodiy hodisalarni tushunish va ularga amaliy yechimlar topishga ustuvor ahamiyat beriladi. Bu yondashuv murakkab iqtisodiy muammolarni hal qilishda turli nazariy maktablarning kuchli tomonlarini birlashtirish imkonini beradi, shu bilan birga milliy iqtisodiyotning real sharoitlarini hisobga olgan holda moslashuvchanlikni ta’minlaydi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – yalpi talab va taklifning dinamikasini, ularning o‘zaro ta’sirini va iqtisodiy siyosatga ta’sirini har tomonlama yoritish orqali milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga hissa qo‘shishdir. Tadqiqot dizayni deskriptiv va analitik xususiyatga ega bo‘lib, asosan kontseptual tahlilga asoslanadi. Bu dizayn yalpi talab va taklif modelining tarkibiy qismlarini, ularning mikroiqtisodiy asoslarini va makroiqtisodiy muvozanatga ta’sirini batafsil tavsiflash hamda tahlil qilishni o‘z ichiga oladi. Dastlab, modelning har bir elementi – iste’mol, investitsiya, hukumat xarajatlari, sof eksport (yalpi talab uchun) va ishlab chiqarish omillari, texnologiya, resurs narxlari, mehnat bozori dinamikasi (yalpi taklif uchun) – alohida-alohida ko‘rib chiqiladi. So‘ngra, ushbu elementlarning o‘zaro bog‘liqligi va umumiy iqtisodiy natijalarga qanday ta’sir qilishi tizimli ravishda tahlil etiladi. Tadqiqot dizayni mavjud adabiyotlardagi bo‘shliqlarni aniqlash va ularni to‘ldirishga

qaratilgan bo'lib, umumiy nazariy yondashuvlarni milliy iqtisodiyotning o'ziga xos sharoitlariga tatbiq etish mexanizmlarini ishlab chiqishga urg'u beradi. Bu jarayon modelning nazariy asoslarini mustahkamlash va uning amaliy ahamiyatini oshirishga xizmat qiladi. Ma'lumotlarni yig'ish usullari asosan ikkilamchi manbalarga tayanadi. Bularga xalqaro va mahalliy akademik jurnallardagi ilmiy maqolalar, iqtisodiyot bo'yicha monografiyalar va darsliklar, nufuzli iqtisodiy tashkilotlarning hisobotlari (masalan, Jahon banki, Xalqaro valyuta fondi, Birlashgan Millatlar Tashkiloti), shuningdek, markaziy banklar va davlat statistika qo'mitalarining rasmiy nashrlari kiradi. Xususan, yalpi talab va taklif modelining nazariy asoslari, uning mikroiqtisodiy komponentlari va makroiqtisodiy muvozanatga ta'siri bo'yicha so'nggi yillarda chop etilgan adabiyotlarga alohida e'tibor qaratiladi. Masalan, manbasida AD-AS modelining makroiqtisodiy tahlildagi fundamental roli, iqtisodiy o'sish, inflyatsiya va ishsizlik kabi asosiy omillarni tahlil qilishdagi ahamiyati, shuningdek, turli iqtisodiy siyosat vositalarining samaradorligi chuqur yoritilgan. Bu kabi manbalar tadqiqotning nazariy asosini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, mavzuga bo'lgan keng qiziqishni ko'rsatuvchi va ta'lim materiallari sifatida faol qo'llanilayotgan va kabi resurslar ham adabiyotlar tahlilining dolzarbligini tasdiqlaydi. Ma'lumotlarni yig'ish jarayonida, ayniqsa, 2020-yildan keyin nashr etilgan adabiyotlarga ustuvorlik beriladi, bu esa tadqiqotning zamonaviy iqtisodiy g'oyalar va tendensiyalarga asoslanishini ta'minlaydi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish usullari bir necha bosqichdan iborat bo'ladi. Birinchi bosqichda, nazariy sintez va kontseptual tahlil amalga oshiriladi. Bu bosqichda yalpi talab va taklif modelining har bir komponenti (iste'mol, investitsiya, hukumat xarajatlari, sof eksport, ishlab chiqarish omillari, texnologiya va boshqalar) bo'yicha mavjud nazariyalar va kontseptsiyalar chuqur o'rganiladi. Masalan, iste'mol xarajatlari bo'yicha Keynsning iste'mol funksiyasi, Friedmanning doimiy daromad gipotezasi va Modiglianining hayot sikli gipotezasi kabi nazariyalar qiyosiy tahlil qilinadi. Investitsiya xarajatlari uchun Tobinning q nazariyasi va neoklassik investitsiya modeli ko'rib chiqiladi. Yalpi taklifning mikroiqtisodiy asoslari, xususan, narxlar va ish haqqining yopishqoqligi, noto'g'ri idrok etish nazariyalari,

shuningdek, mehnat bozori modellari (ish haqqi belgilash va narx belgilash munosabatlari) batafsil tahlil qilinadi. Bu tahlil modelning ichki mantiqiy bog'liqliklarini va uning turli iqtisodiy sharoitlarda qanday ishlashini tushunishga yordam beradi. Nazariy sintez jarayonida turli iqtisodiy maktablarning (klassik, keynschilik, yangi klassik, yangi keynschilik) yalpi talab va taklifga oid qarashlari umumlashtiriladi va ularning asosiy farqlari aniqlanadi.

Ikkinchi bosqichda, qiyosiy tahlil usuli qo'llaniladi. Bu bosqichda klassik va keynschilik iqtisodiy nuqtai nazarlari yalpi talab va taklif modelining turli talqinlari va iqtisodiy siyosatga oid tavsiyalar kontekstida qiyosiy o'rganiladi. Klassik maktabning bozorlarning o'z-o'zidan moslashuvchanligi va uzoq muddatda iqtisodiyotning to'liq bandlik darajasida muvozanatga intilishi haqidagi g'oyalari, shuningdek, pul siyosatining neytralligi tamoyili tahlil qilinadi. Keynschilik maktabining narxlar va ish haqqining yopishqoqligi, qisqa muddatda to'liq bandlikdan past darajada muvozanatga erishish imkoniyati va fiskal hamda monetar siyosatlarning samaradorligi haqidagi qarashlari chuqur ko'rib chiqiladi. Ushbu qiyosiy tahlil yalpi talab va taklif modelining turli iqtisodiy sharoitlarda qanday qo'llanilishi va iqtisodiy siyosatning samaradorligi borasidagi bahslarning asosiy sabablarini yoritishga xizmat qiladi. Bu tahlil, ayniqsa, iqtisodiy inqirozlar va o'sish davrlarida siyosatchilarning qaror qabul qilish jarayonlariga ta'sir etuvchi nazariy asoslarni tushunishda muhimdir.

Uchinchi bosqichda, tadqiqotning asosiy yangiligi bo'lgan milliy iqtisodiyot kontekstida qo'llash va moslashtirish amalga oshiriladi. Mavjud adabiyotlar ko'pincha umumiy nazariy yondashuvlarni taqdim etganligi sababli, ushbu tadqiqot yalpi talab va taklif modelini milliy iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda tahlil qilishga intiladi. Bu bosqichda, milliy iqtisodiyotning tarkibiy xususiyatlari (masalan, iste'mol va investitsiya xarajatlarining yalpi talabdagi ulushi, eksportga bog'liqlik darajasi), institutsional muhit (masalan, mehnat bozori qoidalari, moliyaviy tizimning rivojlanish darajasi, davlat boshqaruvi samaradorligi) va siyosiy sharoitlar (masalan, siyosiy barqarorlik, islohotlarning yo'nalishi) yalpi talab va taklif egri chiziqlarining shakli va siljishiga qanday ta'sir

qilishi nazariy jihatdan o'rganiladi. Bu tahlil modelning umumiy nazariyalarini milliy sharoitlarga moslashtirish uchun kontseptual asos yaratadi. Masalan, rivojlanayotgan mamlakatlarda iste'mol xarajatlarining daromadga bog'liqligi, investitsiyalarning tashqi manbalarga qaramligi yoki mehnat bozorining institutsional cheklovlari yalpi talab va taklifning dinamikasiga qanday ta'sir qilishi mumkinligi muhokama etiladi. Bu bosqichda, mavjud empirik tadqiqotlar va mamlakatga oid ma'lumotlar (garchi bevosita empirik tahlil qilinmasa ham) modelning milliy kontekstdagi potentsial xususiyatlarini tasvirlash uchun foydalaniladi. Bu yondashuv mavjud adabiyotlardagi bo'shliqlarni to'ldirishga va modelning milliy iqtisodiyot uchun amaliy ahamiyatini oshirishga qaratilgan.

To'rtinchi va yakuniy bosqichda, siyosiy tavsiyalarni shakllantirish amalga oshiriladi. Yuqorida qayd etilgan nazariy sintez, qiyosiy tahlil va milliy iqtisodiyot kontekstida qo'llash natijalariga asoslanib, milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlash, inflyatsiyani jilovlash va ishsizlikni kamaytirishga qaratilgan amaliy siyosiy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Bu tavsiyalar fiskal va monetar siyosat vositalaridan samarali foydalanish, shuningdek, tarkibiy islohotlarning yalpi talab va taklifga ta'sirini hisobga olgan holda shakllantiriladi. Masalan, iqtisodiy inqiroz davrida yalpi talabni rag'batlantirish uchun qanday fiskal va monetar choralar samarali bo'lishi mumkinligi, yoki iqtisodiy o'sish davrida inflyatsiya xavfini kamaytirish uchun qanday siyosatlar qo'llanilishi lozimligi muhokama qilinadi. Tavsiyalar milliy iqtisodiyotning o'ziga xos cheklovlari va imkoniyatlarini inobatga olgan holda, realistik va amalga oshirilishi mumkin bo'lgan xususiyatga ega bo'ladi.

Tadqiqotning doirasi yalpi talab va taklif modelining nazariy asoslari, uning mikroiqtisodiy komponentlari, makroiqtisodiy muvozanatga ta'siri va iqtisodiy siyosatga oid ahamiyatini qamrab oladi. Asosiy e'tibor modelning kontseptual tahlili va uni milliy iqtisodiyotning umumiy xususiyatlariga tatbiq etishga qaratilgan. Tadqiqotning cheklovlari shundan iboratki, u bevosita empirik tahlilni yoki biron bir aniq milliy iqtisodiyot bo'yicha chuqur ekonometrik modellashtirishni o'z ichiga olmaydi. Milliy iqtisodiyot kontekstida qo'llash asosan nazariy va kontseptual darajada amalga oshiriladi, bunda umumiy xususiyatlar va potentsial ta'sirlar

muhokama qilinadi, aniq miqdoriy baholashlar berilmaydi. Bu cheklov, maqolaning nazariy sintez va siyosiy tavsiyalarni shakllantirishga qaratilganligi bilan izohlanadi. Kelajakdagi tadqiqotlar ushbu nazariy asoslarni aniq mamlakat ma'lumotlari asosida empirik jihatdan tekshirishga qaratilishi mumkin. Shuningdek, tadqiqotda faqat yalpi talab va taklif modelining asosiy komponentlari va ularning o'zaro ta'siri ko'rib chiqiladi, iqtisodiyotning boshqa murakkab jihatlari (masalan, xalqaro savdo va kapital oqimlarining chuqur tahlili, institutsional o'zgarishlarning batafsil modellari) cheklangan darajada muhokama qilinadi. Ushbu metodologiya tadqiqotning maqsadlariga erishish uchun mustahkam nazariy asos yaratadi va milliy iqtisodiyot uchun dolzarb bo'lgan siyosiy tavsiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi.

Xulosa: Ushbu tadqiqot milliy iqtisodiyotda yalpi talab va taklif modelining makro va mikroiqtisodiy o'lchamlarini chuqur tahlil qilib, uning iqtisodiy dinamikani tushunishdagi fundamental ahamiyatini ko'rsatdi. Maqola yalpi talab va taklifning iste'molchilar va firmalarning mikroiqtisodiy qarorlaridan kelib chiqishini, shuningdek, ularning umumiy iqtisodiy muvozanatni, o'sishni, inflyatsiya va ishsizlikni belgilashdagi hal qiluvchi rolini yoritdi. Klassik va Keynschilik yondashuvlari qiyosiy o'rganilib, iqtisodiy siyosatning samaradorligi turli sharoitlarda qanday farqlanishi va bu farqlarning siyosiy qarorlarga ta'siri ko'rsatildi. Tadqiqot, ayniqsa, modelni milliy iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlariga moslashtirish zarurligini ta'kidlab, barqaror rivojlanish, inflyatsiyani jilovlash va bandlikni oshirishga qaratilgan amaliy siyosiy tavsiyalar ishlab chiqishga mustahkam nazariy asos yaratdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Vahobov A. V., Jo'rayev T. T. (2020). *Makroiqtisodiyot*. Darslik. Toshkent: "Universitet" nashriyoti
2. Salimov B. T., Mustafaqulov Sh. I., va boshqalar. (2019). *Mikroiqtisodiyot*. Darslik. Toshkent: "Iqtisodiyot-moliya
3. Shodmonov Sh. I., G'afurov U. V. (2021). *Iqtisodiyot nazariyasi*. Darslik. Toshkent.

4. Ikromovna M. S., Dilshodovna M. D. MILLIY IQTISODIYOTNING MUVOZANATLI VA MUTANOSIBLI RIVOJLANISHI (O'ZBEKISTONDAGI HUDUDIY NOMUTANOSIBLI MUAMMOSI MISOLIDA) //JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS. – 2026. – T. 97. – №. 1. – C. 143-148.